

Dorota Komorowska

Katedra Ekonomiki Rolnictwa

i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych SGGW w Warszawie

Ekonomika produkcji ekologicznej w Polsce

Wstęp

Konkurencyjność we współczesnej gospodarce w dużym stopniu determinowana jest przez innowacyjność. Taka zależność odnosi się również do rolnictwa i gospodarki żywnościowej. W obszarze rolnictwa, w dobie realizacji koncepcji rozwoju zrównoważonego, konkurencyjne stają się metody produkcji, które dobrze realizują jej założenia. Ekologiczne metody produkcji rolniczej doskonale wpisują się w koncepcję rozwoju zrównoważonego, to metody gospodarowania w rolnictwie zgodne z wymogami gleby, roślin i zwierząt. Oprócz produkcji wysokiej jakości artykułów żywnościowych, rolnictwo ekologiczne spełnia wiele ważnych zadań. Sprzyja utrzymaniu żyzności gleby i ochronie środowiska przed skażeniami i zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego. Sprzyja ochronie wód gruntowych i zachowaniu naturalnego krajobrazu. Wspiera ochronę gatunków na powierzchni produkcyjnej i na terenach sąsiedzkich. Znakomicie gospodaruje zasobami naturalnymi i służy zachowaniu równowagi biologicznej w środowisku przyrodniczym.

Z badań porównawczych gospodarstw ekologicznych z konwencjonalnymi w zakresie wydajności produkcji wynika, że w krajach o niższym poziomie rozwoju rolnictwa ekologiczne metody produkcji zapewniają zbliżone plony roślin i wydajności w produkcji zwierzęcej jak konwencjonalne [Runowski 2004]. W tych krajach, z uwagi na mniejsze różnice w wydajności produkcji pomiędzy gospodarstwami ekologicznymi a konwencjonalnymi, ceny produktów ekologicznych nie muszą być wyraźnie wyższe. Nawet niewielka ich przewaga może zapewniać porównywalne wyniki ekonomiczne gospodarstw ekologicznych z konwencjonalnymi.

Do czynników sprzyjających rozwojowi rolnictwa ekologicznego w Polsce należą: relatywnie niski stopień zanieczyszczenia środowiska naturalnego, tradycyjne technologie produkcji rolniczej i duże zasoby siły roboczej na wsi. Duży udział gleb lekkich w strukturze jakościowej użytków rolnych przemawia za wielokierunkowym charakterem produkcji, a rolnictwo ekologiczne kładzie

nacisk na rolę płodozmianu, co sprzyja zagospodarowaniu słabszych gruntów ekologicznymi metodami wytwarzania.

Czynnikiem warunkującym rozwój rolnictwa ekologicznego jest rosnący popyt na jego produkty. Rosnące zapotrzebowanie na produkty ekologiczne powoduje rozwój rynku żywności ekologicznej, odnotowany przede wszystkim w krajach wysoko rozwiniętych, który koncentruje się głównie w Stanach Zjednoczonych i Unii Europejskiej [Łuczka-Bakuła 2005]. W krajach UE, pomimo stosowania wsparcia finansowego dla rolnictwa ekologicznego, podaż nie pokrywa zapotrzebowania, dlatego importuje się żywność ekologiczną spoza Unii (zboże, mięso, mleko i jego przetwory, warzywa, owoce, soki oraz produkty tropikalne). Taka sytuacja stwarza perspektywę rozwoju produkcji ekologicznej w Polsce, zwłaszcza wobec rosnącego wsparcia działań prośrodowiskowych w obszarze rolnictwa.

Pobudzanie konkurencyjności rolnictwa w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) zmierza do poprawy jakości produktów i procesów produkcyjnych, a także respektuje potrzeby środowiska naturalnego. W odpowiedzi na oczekiwania społeczne prawodawstwo wspólnotowe (w tym WPR), nałożyło w ostatnich latach na rolników bardzo wysokie wymagania w zakresie środowiskowym, dobrostanu zwierząt i bezpieczeństwa żywnościowego. Wymogi te zapewniają poprawę oddziaływania rolnictwa na środowisko naturalne, a także dobrą jakość produktów i surowców żywnościowych.

W ramach realizacji przyjętego kierunku polityki rolnej Unii Europejskiej rośnie wsparcie działań prośrodowiskowych w obszarze rolnictwa. Jedną z form jest wspieranie rozwoju produkcji rolniczej metodami ekologicznymi. Instrumentem realizacji polityki rolnej Unii w tym zakresie jest program rolnośrodowiskowy, w którego ramach wprowadzono płatności wspierające rozwój rolnictwa ekologicznego.

W Polsce, w następstwie realizacji programu notuje się dynamiczny rozwój produkcji ekologicznej, na co wskazuje rosnąca liczba gospodarstw ekologicznych. Pojawia się potrzeba badań ich ekonomiki i organizacji produkcji. Celem opracowania jest przedstawienie wsparcia rolnictwa ekologicznego w Polsce i ekonomiki produkcji wybranych rodzajów działalności w gospodarstwach ekologicznych.

Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Polsce

Reforma Wspólnej Polityki Rolnej krajów UE z 2003 r. kładzie nacisk na rozwój obszarów wiejskich, a szczególne znaczenie w założeniach tej reformy ma program rolnośrodowiskowy, którego celem jest produkcja rolnicza w wa-

runkach zastrzonych norm ochrony środowiska, w tym produkcja ekologiczna. Program rolnośrodowiskowy jest instrumentem realizacji polityki rolnej UE, w jego ramach wprowadzono płatności za świadczenie usług na rzecz zachowania dobrego stanu środowiska i minimalizacji negatywnych efektów działalności rolniczej, w tym wytwarzania produkcji rolniczej metodami ekologicznymi.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007–2013 rolnicy produkujący metodami ekologicznymi mogą korzystać z płatności dla ogółu producentów rolnych oraz programu rolnośrodowiskowego (Oś 2 PROW).

Powszechnie dostępna płatność dla wszystkich rolników to jednolita płatność obszarowa oraz dopłaty uzupełniające do zbóż i roślin będących surowcem do produkcji biopaliw i energii cieplnej bądź elektrycznej oraz do powierzchni paszowej powiązanej z chowem zwierząt (bydło, owce, kozy), a także do produkcji wołowiny i baraniny.

Rolnicy produkujący metodami ekologicznymi mogą korzystać z dopłat dla pakietów programu rolnośrodowiskowego:

pakiety:

Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone.

Pakiet 2. Rolnictwo ekologiczne.

Pakiet 3. Ekstensywne trwałe użytki zielone.

Pakiet 4. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000.

Pakiet 5. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000.

Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie.

Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie.

Pakiet 8. Ochrona gleb i wód.

Pakiet 9. Strefy buforowe.

Wsparcie finansowe dla gospodarstw ekologicznych stanowią przede wszystkim dopłaty do powierzchni upraw ekologicznych w ramach pakietu Rolnictwo ekologiczne. W danym gospodarstwie mogą być także równocześnie realizowane inne pakiety oprócz pakietów Rolnictwo zrównoważone oraz Ochrona gleb i wód. Aby uzyskać dopłaty w ramach programu rolnośrodowiskowego, rolnik zobowiązany jest złożyć wniosek do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wraz z zaświadczeniem o posiadaniu statusu gospodarstwa w systemie produkcji ekologicznej (przyjętego do kontroli, w okresie przestawiania na produkcję ekologiczną lub z certyfikatem produkcji ekologicznej). Ponadto,

rolnik jest zobowiązany do sporządzenia 5-letniego planu rolnośrodowiskowego dla swojego gospodarstwa.

Pakiet Rolnictwo ekologiczne zawiera 12 wariantów różnicujących uprawy na: z certyfikatem i bez certyfikatu, czyli w trakcie przestawiania na ekologiczne metody wytwarzania. Wysokość kwot dopłat dla poszczególnych wariantów pakietu Rolnictwo ekologiczne przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Kwoty dopłat dla poszczególnych wariantów pakietu: Rolnictwo ekologiczne (w zł/ha)

Warianty pakietu	Wysokość dopłat
2.1. Uprawy rolnicze (z certyfikatem)	790
2.2. Uprawy rolnicze (w okresie przestawiania)	840
2.3. Trwałe użytki zielone (z certyfikatem)	260
2.4. Trwałe użytki zielone (w okresie przestawiania)	330
2.5. Uprawy warzywne (z certyfikatem)	1300
2.6. Uprawy warzywne (w okresie przestawiania)	1550
2.7. Uprawy zielarskie (z certyfikatem)	1050
2.8. Uprawy zielarskie (w okresie przestawiania)	1150
2.9. Uprawy sadownicze i jagodowe (z certyfikatem)	1540
2.10. Uprawy sadownicze i jagodowe (w okresie przestawiania)	1800
2.11. Pozostałe uprawy sadownicze i jagodowe (z certyfikatem)	650
2.12. Pozostałe uprawy sadownicze i jagodowe (w okresie przestawiania)	800

Źródło: Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013.

Rolnicy produkujący metodami ekologicznymi mogą korzystać także ze wsparcia finansowego w ramach osi priorytetowych PROW, tj. wsparcia działań Osi 1, które przysługuje rolnikom z tytułu uczestnictwa:

- w systemach jakości żywności;
- w działaniach informacyjnych i promocyjnych;
- w działaniu ułatwiającym start młodym rolnikom;
- w modernizacji gospodarstw rolnych;
- w korzystaniu z doradztwa rolniczego.

Udział producentów rolnych w systemach jakości żywności ma umożliwić im osiągnięcie wyższych dochodów z tytułu produkcji żywności wysokiej jakości, ale w mniejszej ilości i przy zachowaniu dobrego stanu środowiska. Płatność jest udzielana przez 5 lat. Dla rolnictwa ekologicznego włączonego do unijnych systemów jakości żywności wynosi 996 zł (255,1 euro)/rok przez 5 lat.

Dotacje finansowe w ramach działań informacyjnych i promocyjnych są kierowane do grup producentów realizujących programy informacyjne i promo-

cyjne na rynku krajowym. Celem działań jest zwrócenie uwagi konsumentów i producentów na istnienie systemów wytwarzania i kontroli produktów rolnych o wysokiej jakości, co ma przyczynić się do rozwoju popytu na te produkty. Zorganizowana grupa producentów może uzyskać wsparcie finansowe w postaci refundacji do 70% poniesionych w tym zakresie kosztów.

Ułatwienie startu młodym rolnikom to działanie dostępne dla rolników, którzy nie ukończyli 40. roku życia i po raz pierwszy rozpoczynają samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego. Mogą uzyskać jednorazową premię w wysokości 50 tys. zł (12 808,00 euro). Wymaganym kryterium jest między innymi zaangażowanie co najmniej 70% tej kwoty w rozwój gospodarstwa rolnego. Warunkiem otrzymania pomocy jest także konieczność prowadzenia gospodarstwa przez minimum 5 lat od daty pozyskania subwencji.

W ramach działania modernizacja gospodarstw rolnych rolnicy mogą pozyskać środki finansowe w wysokości do 300 tys. zł/gospodarstwo na cele inwestycyjne w gospodarstwach, takie jak: poprawa wyników ekonomicznych, ochrona środowiska, poprawa warunków pracy, higieny produkcji, warunków utrzymania zwierząt.

Konieczność korzystania z usług doradczych, zwłaszcza przez użytkowników gospodarstw ekologicznych, generuje koszty doradztwa, które mogą być rekompensowane w wysokości do 80% poniesionych kosztów i maksymalnie do 1500 euro na gospodarstwo w ciągu 5 lat. Koszty usług doradczych są określone w katalogu takich usług, natomiast warunkiem otrzymania rekompensaty jest zawarcie umowy między rolnikiem a podmiotem świadczącym usługi.

Ekonomika produkcji ekologicznej w Polsce

W 2007 r., w ramach Systemu Zbierania Danych o Produktach Rolniczych AGROKOSZTY¹, przeprowadzono badania działalności produkcyjnej w gospodarstwach, które posiadają certyfikat produkcji ekologicznej i są w próbie Polskiego FADN². Badaniami objęto: pszenicę ozimą, pszenżyto ozime, owies, grykę, ziemniaki jadalne, truskawki w uprawie polowej, utrzymanie krów mlecznych, macior, produkcję żywca wieprzowego i baraniego. Gospodarstwa ekologiczne objęte badaniem w systemie AGROKOSZTY były zlokalizowane głów-

¹IERiGŻ – PIB zbiera i gromadzi dane o wartości produkcji, nakładach i kosztach bezpośrednich ponoszonych na poszczególne rodzaje produkcji roślinnej i zwierzęcej w ramach Systemu Zbierania Danych o Produktach Rolniczych AGROKOSZTY.

²System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych FADN to jednolity system zbierania danych rachunkowych we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej, służący m.in. do kreowania Wspólnej Polityki Rolnej. W Polsce od 2004 r. IERiGŻ – PIB prowadzi badania rachunkowości rolnej w systemie FADN określanym jako Polski FADN.

nie w regionach Mazowsze i Podlasie oraz Małopolska i Pogórze, co wynika z prężnego rozwoju rolnictwa ekologicznego na tym obszarze. Mankamentem badania są dla niektórych rodzajów działalności mało liczne próby gospodarstw, w których przeprowadzono badanie, ale uzyskane wyniki pozwalają przybliżyć ekonomikę produkcji ekologicznej.

Badanie w celu poznania wyników produkcyjno-ekonomicznych uprawy pszenicy ozimej przeprowadzono w 15 gospodarstwach ekologicznych. Średnia powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła 16,19 ha, a średnia powierzchnia uprawy pszenicy 2,34 ha. Przeciętny plon pszenicy w 2007 r. w badanych gospodarstwach ekologicznych wyniósł 27,5 dt/ha i był aż o około 30% niższy od przeciętnego plonu pszenicy ozimej w gospodarstwach indywidualnych ogółem, według danych GUS (38,6 dt/ha). Średnia cena sprzedaży ziarna pszenicy w badanych gospodarstwach (75,09 zł/dt) była tylko o 6% wyższa od średniej krajowej ceny skupu odnotowanej przez GUS (70,68 zł/dt).

Koszty bezpośrednie uprawy pszenicy ozimej w gospodarstwach ekologicznych wynikały przede wszystkim z kosztów materiału siewnego, niewielkich kosztów nawożenia mineralnego pochodzenia naturalnego oraz zastosowanych środków grzybobójczych. Nadwyżka bezpośrednia, czyli różnica między wartością produkcji z 1 ha a kosztami bezpośrednimi jej uzyskania wyniosła 1909,22 zł/ha. Po doliczeniu dopłat do powierzchni uprawy (894,84 zł/ha), nadwyżka bezpośrednia z dopłatami wzrosła do wysokości 2804,13 zł/ha. Dopłaty znacząco podwyższyły poziom nadwyżki bezpośredniej – o około 30%. Należy jednak podkreślić, że ekologiczną produkcję pszenicy ozimej cechują niskie koszty bezpośrednie, a tym samym kształtują korzystne wyniki ekonomiczne (tab. 2).

Badanie wyników produkcyjnych i ekonomicznych w systemie AGRO-KOSZTY dla pszenżyta ozimego uprawianego metodą ekologiczną przeprowadzono w 18 gospodarstwach, a dla owsa w 17. Średnia powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła ponad 20 ha, powierzchnia uprawy pszenżyta ozimego – 2,88 ha, owsa – 4,29 ha. Średni plon pszenżyta i owsa w badanych gospodarstwach ekologicznych nie był już tak znacząco niższy od przeciętnego dla ogółu gospodarstw indywidualnych w kraju jak w przypadku pszenicy i wynosił odpowiednio 30,6 i 24,0 dt/ha wobec 33,6 i 25,1 dt/ha dla ogółu gospodarstw. Podobnie ceny pszenżyta i owsa kształtowały się na zbliżonym poziomie jak średnie krajowe ceny w skupie, tj. 59,87 i 50,53 zł/dt wobec 61,11 i 52,83 zł/dt w skupie.

Koszty bezpośrednie uprawy pszenżyta ozimego i owsa były niskie, wynikały głównie z kosztów materiału siewnego. Niskie koszty bezpośrednie przy zadowalających plonach ukształtowały korzystne wyniki ekonomiczne mierzone nadwyżką bezpośrednią, której poziom podwyższyły jeszcze znacząco dopłaty do upraw ekologicznych (tab. 2).

Tabela 2

Produkcja, koszty i nadwyżka bezpośrednia z wybranych rodzajów działalności produkcji roślinnej w gospodarstwach ekologicznych w 2007 roku (w zł na 1 ha uprawy)

Wyszczególnienie	Pszenica ozima	Pszenżyto ozime	Owies	Gryka	Ziemniaki jadalne	Truskawki w uprawie polowej
Wartość produkcji	2 122,88	1 848,60	1 234,65	958,99	9 009,48	17 911,39
Koszty bezpośrednie	213,66	140,14	145,68	126,81	2 391,59	7 036,75
– materiał siewny	156,36	113,32	125,38	100,51	2 105,15	6 262,02
– nawozy naturalne	48,82	25,40	18,73	18,62	77,33	534,61
– środki ochrony roślin	1,29	–	0,73	–	152,23	219,94
– koszty specjalistyczne	7,19	1,42	0,84	7,67	56,88	20,18
Nadwyżka bezpośrednia	1 909,22	1 708,46	1 088,97	832,18	6 617,89	10 874,64
– dopłaty	894,91	894,84	894,90	894,91	579,94	1 540,00
Nadwyżka bezpośrednia z dopłatami	2 804,13	2 603,30	1 983,87	1 727,09	7 197,83	12 414,64

Źródło: Produkcja, koszty i nadwyżka bezpośrednia wybranych produktów rolniczych w 2007 roku, w: „Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju Polskiej Gospodarki Żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej”, nr 100, IERiGŻ – PIB, Warszawa 2008.

Badaniem poziomu produkcji, kosztów i nadwyżki bezpośredniej z ekologicznej uprawy ziemniaków jadalnych objęto 18 gospodarstw. Średnia powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła 23,20 ha, a średnia powierzchnia uprawy ziemniaków 1,16 ha. Przeciętny plon ziemniaków jadalnych w badanych gospodarstwach ekologicznych wyniósł 141 dt/ha. Brak danych o ich przeciętnym plonie w gospodarstwach indywidualnych ogółem w skali kraju nie pozwala na porównanie wydajności, można tylko porównać ceny, które różnią się znacząco. Średnia cena sprzedaży ziemniaków jadalnych w badanych gospodarstwach wyniosła 64,00 zł/dt i była aż o 36% wyższa od średniej krajowej ceny skupu ziemniaków jadalnych (bez wczesnych) według GUS dla tego samego roku (40,67 zł/dt).

Wysoka wartość produkcji ziemniaków jadalnych i relatywnie niskie koszty bezpośrednie ich wytworzenia, wynikające głównie z kosztów materiału sadzeniakowego, warunkowały wysoki poziom nadwyżki bezpośredniej. Dopłaty ekologiczne nie wpłynęły znacząco na jej poziom.

W systemie AGROKOSZTY badaniami objęto produkcję truskawek w uprawie polowej. Badanie przeprowadzono w 6 gospodarstwach, w których średnia powierzchnia plantacji wynosiła 1,61 ha, a średni plon owoców ukształtował się na poziomie 47,6 dt/ha. Według danych GUS, w gospodarstwach indywidu-

alnych w tym samym roku średni plon truskawek wynosił 33,3 dt/ha. Tak niski wskaźnik plonów wynika między innymi z tego, że według metodyki GUS do powierzchni plantacji truskawek jest doliczany areal upraw w ogrodach przydomowych. Ponadto truskawki z upraw ekologicznych sprzedawano po wyższej cenie, tj. średnio 3,76 zł/kg w stosunku do krajowej ceny skupu – 2,93 zł/kg.

Główną pozycją kosztów bezpośrednich ekologicznych upraw truskawek był materiał nasadzeniowy, a pozostałe koszty stanowiły przede wszystkim koszty nawożenia naturalnego i ochrony. Wartość produkcji z 1 ha powierzchni plantacji pomniejszona o koszty bezpośrednie ukształtowała nadwyżkę bezpośrednią na zadowalającym poziomie powyżej 10 tys. zł/ha.

Z zakresu produkcji zwierzęcej badaniem objęto 19 gospodarstw ekologicznych utrzymujących krowy mleczne. Średnioroczny stan krów mlecznych wynosił 5,8 szt. utrzymywanych w gospodarstwach o przeciętnej powierzchni użytków rolnych 15,28 ha. W badanych gospodarstwach ekologicznych uzyskano o około 20% niższą wydajność mleczną (3383 l/szt.) w porównaniu do średniej dla gospodarstw indywidualnych ogółem (4186 l/szt.). Niestety, uzyskano także niższą cenę sprzedaży mleka – 0,93 zł/l w porównaniu do 1,07 zł/l średniej krajowej ceny w skupie. Przyczyną jest niewielka skala produkcji i problem w traktowaniu mleka ekologicznego jako produktu szczególnego przeznaczenia.

Rachunek nadwyżki bezpośredniej wykazał dochodowość ekologicznej produkcji mleka (tab. 3). Dopłaty do powierzchni paszowej podwyższyły wynik ekonomiczny o 23,6%.

Badanie wyników produkcyjnych i ekonomicznych w systemie AGRO-KOSZTY przeprowadzono w 11 gospodarstwach ekologicznych utrzymujących maciory. Średnioroczny stan macior wynosił 5,0 szt. utrzymywanych w gospodarstwach o przeciętnej powierzchni użytków rolnych 16,29 ha i warunkach bytowania zwierząt zbliżonych do naturalnych dla danego gatunku (dla trzody chlewnej umożliwiających rycie podłoża na wybiegu). W żywieniu macior stosowano głównie pasze z własnej produkcji. W ekologicznej produkcji prosiąt cykl produkcyjny jest wydłużony, co wynika z ekstensywnego utrzymania macior i prosiąt (nie ma możliwości wcześniejszego odsadzenia prosiąt). Efektywną ekonomicznie byłaby ekologiczna produkcja prosiąt, gdyby rolnicy uzyskali odpowiednio wyższe ceny ich sprzedaży. W grupie badanych gospodarstw rolnicy nie uzyskali wyższych cen w porównaniu do średniej ceny sprzedaży dla ogółu gospodarstw i mieli ujemne wyniki ekonomiczne (tab. 3).

Badanie efektów produkcyjnych i ekonomicznych ekologicznej produkcji żywca wieprzowego przeprowadzono w 6 gospodarstwach o średniej powierzchni użytków rolnych 14,34 ha. Wymogi dotyczące utrzymania tuczników są takie same jak utrzymania macior, żywienie bazuje głównie na własnych paszach. Skala produkcji żywca wieprzowego w badanych gospodarstwach była niewielka,

a ceny sprzedaży żywca nieznacznie różniły się od średniej ceny skupu według GUS, tj. 3,58 zł/kg wobec 3,46 zł/kg średniej w skupie. Uzyskany wynik ekonomiczny był dodatni, ale na bardzo niskim poziomie, można więc stwierdzić, że ekologiczna produkcja żywca wieprzowego w badanych gospodarstwach okazała się nieefektywna.

W 2007 r. w systemie AGROKOSZTY badaniami objęto 7 gospodarstw ekologicznych o średniej powierzchni użytków rolnych 30,91 ha zajmujących się produkcją żywca baraniego. Cykl produkcyjny w tych gospodarstwach był wydłużony z racji ekstensywnego systemu żywienia i utrzymania zwierząt, a uzyskane ceny sprzedaży żywca (średnio 6,15 zł/kg) były tylko o 1,3% wyższe od średniej ceny w skupie (6,09 zł/kg). Rachunek nadwyżki bezpośredniej pozwala stwierdzić, że badane gospodarstwa ekologiczne uzyskały dość dobre wyniki ekonomiczne z produkcji żywca baraniego.

Tabela 3

Produkcja, koszty i nadwyżka bezpośrednia z wybranych rodzajów działalności produkcji zwierzęcej w gospodarstwach ekologicznych w 2007 roku

Wyszczególnienie	Mleko (w zł na 1 krowę)	Prosięta (w zł na 1 maciorę)	Żywiec wieprzowy (w zł na 100 kg żywca)	Żywiec barani (w zł na 100 kg żywca)
Wartość produkcji	3 799,33	1 438,39	357,94	631,60
Koszty bezpośrednie	1 443,06	1 640,39	324,68	213,90
– wymiana stada	292,07	132,00	195,71	142,86
– pasze własne	777,13	1 252,68	90,30	51,56
– pasze z zakupu	176,96	132,61	34,11	6,55
– pozostałe koszty bezp.	196,90	123,10	–	–
Nadwyżka bezpośrednia	2 356,27	–202,00	33,26	417,70
– dopłaty	729,16	16,42	3,28	63,59
Nadwyżka bezpośrednia z dopłatami	3 085,43	–185,58	36,54	481,29

Źródło: Produkcja, koszty i nadwyżka bezpośrednia wybranych produktów rolniczych w 2007 roku, w: „Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju Polskiej Gospodarki Żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej”, nr 100, IERiGŻ – PIB, Warszawa 2008.

Podsumowanie

Specyfika polskiego rolnictwa, zwłaszcza tradycyjne technologie wytwarzania i wielokierunkowość produkcji większości gospodarstw, sprzyja przestawianiu produkcji gospodarstw konwencjonalnych na ekologiczne metody wytwarzania. Realizacja programu rolnośrodowiskowego, a tym samym finansowe wspieranie produkcji ekologicznej zachęca do tworzenia gospodarstw ekologicz-

nych, co potwierdza szybkie tempo wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych z certyfikatem i będących w trakcie jego uzyskiwania.

Badanie wyników produkcyjnych i ekonomicznych wybranych rodzajów działalności w gospodarstwach ekologicznych przeprowadzone przez IERiGŻ – PIB w 2007 r. przybliży ekonomikę produkcji ekologicznej w Polsce. Badaniami objęto wybrane rodzaje produkcji roślinnej (pszenicę ozimą, pszenżyto ozime, owies, grykę, ziemniaki jadalne i truskawki w uprawie polowej) oraz zwierzęcej (utrzymanie krów mlecznych, macior, produkcja żywca wieprzowego i baraniego). Przeprowadzone badania wykazały, że:

- uprawę pszenicy ozimej w próbie gospodarstw ekologicznych cechowały znacznie niższe plony niż uzyskane średnio w kraju w gospodarstwach indywidualnych (o ok. 30%) i nieznacznie wyższe ceny sprzedaży pszenicy niż uzyskane średnio w skupie (o ok. 6%). Plony i ceny sprzedaży pozostałych zbóż nie różniły się już tak znacząco w porównaniu do średnich krajowych. Koszty bezpośrednie uprawy zbóż były niskie i w efekcie uzyskano korzystne wyniki ekonomiczne, które jeszcze znacząco poprawiły dopłaty do upraw ekologicznych;
- uprawa ziemniaków jadalnych i truskawek w gospodarstwach ekologicznych warunkowała wysoką wartość produkcji i nadwyżki bezpośredniej. Dopłaty ekologiczne nie wpłynęły znacząco na wyniki ekonomiczne, zwłaszcza uprawy ziemniaków jadalnych;
- niższa wydajność mleczna krów w gospodarstwach ekologicznych, nierekompensowana wyższymi cenami sprzedaży, ukształtowała dość niską dochodowość ekologicznej produkcji mleka. Dopłaty do powierzchni paszowej podwyższyły znacząco wynik ekonomiczny;
- utrzymanie macior i ekologiczna produkcja prosiąt okazały się nieefektywne ekonomicznie;
- produkcja żywca rzeźnego w systemie ekologicznym warunkowała dodatni wynik ekonomiczny, ale na bardzo niskim poziomie;
- z produkcji żywca baraniego gospodarstwa ekologiczne uzyskały dość dobre wyniki ekonomiczne.

Literatura

- GULBICKA B. (2007): Rynek żywności ekologicznej, w: „Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej”, nr 75, IERiGŻ – PIB, Warszawa, s. 56.

- KOMOROWSKA D. (2008): Rolnictwo ekologiczne w strategii poprawy konkurencyjności regionu. Roczniki Naukowe SERiA, tom X, zeszyt 2, Warszawa-Poznań-Lublin, s. 122–126.
- ŁUCZKA-BAKUŁA W. (2005): Rozwój rolnictwa ekologicznego oraz dystrybucji i konsumpcji jego produktów, „Wieś i Rolnictwo”, nr 2 (127), PAN – IRWiR, Warszawa, s. 179–182.
- NACHTMAN G. (2007): Dopłaty dla rolników gospodarujących metodami ekologicznymi (na podstawie PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013), www.agrokoszty.pl
- Produkcja, koszty i nadwyżka bezpośrednia wybranych produktów rolniczych w 2007 roku, w: „Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju Polskiej Gospodarki Żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej”, nr 100, IERiGŻ – PIB, Warszawa 2008.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, www.minrol.gov.pl
- RUNOWSKI H. (2004): Gospodarstwo ekologiczne w zrównoważonym rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, „Wieś i Rolnictwo”, nr 3 (124), PAN – IRWiR, Warszawa, s. 27.
- Rozporządzenie Rady 2092/91/EWG z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. WE L 198, 22.07.1991 r.).
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz.U. Nr 93, poz. 898).
- ZEGAR J. (2007): Globalny problem żywnościowy a polskie rolnictwo, „Wieś i Rolnictwo”, nr 3 (136), PAN – IRWiR, Warszawa,

The Economics of Ecological Production in Poland

Abstract

Growing support for pro-ecological activities in agricultural area as a part of Common Agriculture Policy and creates a perspective of ecological agriculture development. The realization instrument of the European Union agricultural policy in this subject is Agro-Environment Program, which implemented payments supporting the growth of ecological production.

In Poland, as an effect of this Program, there has been noticed a dynamic growth of ecological production, which is observed by the growing number of ecological farms. This creates the need for researches about their economics and production organization. The aim of this article is to present the support of ecological agriculture in Poland and production economics of selected activities in agricultural farms.

